

ارزشیابی راهبردهای حمایت از واحدهای تولیدی کوچک ایران

* شمس الدین ناظمی*

چکیده:

اگر چه بخش قابل توجهی از پژوهش‌های کشور در سالهای اخیر به مطالعه‌ی نقش و وظایف دولت در بستر سازی برای فعالیت‌های تولیدی اختصاص داشته است، مطالعه‌ی سیاستها و سازوکارهای حمایت از صنایع کشور بر حسب اندازه یا حجم فعالیت، کمتر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است.

پژوهش حاضر با نگاهی به رابطه‌ی دولت-صنعت که با بروز پدیده‌هایی چون: جهانی شدن تجارت و شکل گیری ائتلاف‌های پیچیده بین صنایع چند ملیتی، اهمیت روز افزونی یافته است، راهبردها و سازوکارهای حمایت از صنایع کوچک و ارزشیابی عملکرد سیاستهای حمایتی گذشته را به عنوان چالش اصلی خود برگزیده است.

این پژوهش بر آن است تا اثر بخشی سیاستهای حمایتی دولت در قبال واحدهای تولیدی کوچک را تعیین و با شناسایی زمینه‌هایی که از نگاه نهادهای متولی حمایت از صنایع کوچک دور مانده است، راهکارهایی برای حمایت از کارآفرینان و صنایع کوچک تولیدی فعال در کشور ارائه کند.

نتایج تحقیق حاکی از وجود تفاوت قابل ملاحظه بین انتظارات واحدهای تولیدی

*. عضو هیئت علمی دانشگاه فردوسی

کوچک، و حمایت‌های بعمل آمده از آنها توسط نهادهای دولتی است.

مقدمه

اهمیت صنایع کوچک در توسعه‌ی اقتصادی کشورها، توجه روز افزون سیاستگذاران و دولتمردان را در جوامع مختلف به دنبال داشته است. تعداد واحدهای تولیدی کوچک در دو دهه‌ی گذشته در جهان رشد چشمگیری داشته است، و افراد، سازمانهای متوسط و بزرگ برای دریافت کالاهای خدمات و نیز مواد و قطعات مورد نیاز خود به این گروه از صنایع متکی بوده‌اند.

بر اساس شواهد موجود، هر ساله، هزاران واحد تولیدی کوچک در کشورهای مختلف شکل گرفته و تعداد زیادی از آنها نیز به دلایل گوناگون با ناکامی مواجه می‌شوند. سازمانهای بین‌المللی، اهمیت این گروه از صنایع را به خوبی دریافته‌اند. و به همین علت است که در آغاز قرن جدید میلادی توجه به واحدهای کوچک و کمک به راه اندازی و ادامه‌ی حیات آنها در اقتصاد کشورها اهمیت فراوان یافته است (هرگتس و کواراتکو ۲۰۰۱ ص ۱۶).^۱

افول پارادایم تولید انبوه، اهمیت روزافزون سازمانهای انعطاف پذیر و نوآور که از جمله مشخصه‌های صنایع کوچک بشمار می‌روند، روند کوچک شدن سازمانها، سهم قابل توجه این صنایع در تولید ناخالص ملی کشورها، و به خصوص استعداد آنها در ایجاد مشاغل جدید، توجه بیشتر کشورها را به سازمانهای کوچک معطوف کرده است (لارور و ره ناتا، ۱۹۹۶ ص ۱۶۹).^۲

راه اندازی واحدهای تولیدی کوچک و افزایش قابلیت‌های مورد اشاره، تابع متغیرهای درون سازمانی و محیطی و نیز سازوکارهای حمایتی مناسب است. تحت شرایط مطلوب، و در صورت حمایت صحیح، واحدهای تولیدی کوچک می‌توانند نقش مهم و حتی تعیین کننده‌ای در پاسخگویی به نیازهای بازار ایفا کنند.

1. Hodgetts & Kuratko

2. Lerever & Renata

اهمیت مسأله

واحدهای تولیدی کوچک با تعداد کارکنان کمتر از ۵۰ نفر بخش اصلی کارگاههای تولیدی اکثر کشورها را تشکیل می‌دهند. در ایران، بر اساس آمار رسمی کشور، حدود ۹۷ درصد کارگاههای تولیدی در گروه صنایع کوچک قرار دارند (شریف النسبی: ۱۳۷۶ ص ۳۵).

از طرف دیگر، اگر چه صنایع بزرگ از قابلیت‌های زیادی برای کاهش هزینه‌های تولید، ساده کردن امور و تهیه زمان و روش‌های استاندارد، هدایت منابع به فعالیت‌های تحقیقاتی و استفاده از نتایج پژوهشها در طراحی و ساخت محصولات جدید برخوردارند، در مقابل، واحدهای تولیدی کوچک به دلیل انعطاف پذیری زیاد و توانایی انطباق با تغییرات بازار و سلیقه مشتریان دارای مزیت‌های انکار ناپذیر هستند (پارکر ۲۰۰۰ ص ۱۷).

وجود مزیت‌های ذکر شده از یکسو و مشکلات راه اندازی واحدهای تولیدی کوچک و نرخ بالای شکست آنها از سوی دیگر، مطالعه آثار و نتایج سیاستهای حمایتی دولت و شناسایی زمینه‌های حمایتی مورد نیاز آنها را از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌سازد.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر تدوین شده است:

فرضیه ۱- حمایت دولت از واحدهای تولیدی کوچک در ارائه کمک و مشاوره‌ی فنی و اطلاع رسانی با دستیابی آنها به فناوری‌های پیشرفته رابطه‌ی مستقیم دارد.

فرضیه ۲- حمایت دولت از واحدهای تولیدی کوچک در ارائه کمک و مشاوره‌ی مالی توان آنها را برای نوسازی ماشین آلات تولیدی افزایش می‌دهد.

فرضیه ۳- حمایت دولت از واحدهای تولید کوچک در ارائه کمک و مشاوره‌ی مالی توان ریسک پذیری و سرمایه گذاری آنها را افزایش می‌دهد.

فرضیه ۴- حمایت دولت از واحدهای تولیدی کوچک در ارائه کمک و مشاوره‌ی تجاری توان رقابتی آنها را افزایش می‌دهد.

فرضیه‌ی ۵- حمایت از واحدهای تولیدی کوچک در ارائه‌ی کمک و مشاوره‌ی مدیریتی هزینه‌های تولیدی آنها را کاهش می‌دهد.

فرضیه‌ی ۶- حمایت از واحدهای تولیدی کوچک در ارائه‌ی کمک و مشاوره‌ی مدیریتی باعث ارتقاء کیفیت محصولات آنها می‌شود.

جامعه پژوهش و روش نمونه گیری

جامعه در این تحقیق شامل دو گروه: (الف) مدیران واحدهای تولیدی کوچک و (ب) صاحب نظران دانشگاه و صنعت است.

مشخصات واحدهای تولیدی کوچک کشور از دیسکت فشرده‌ی اداره‌ی کل آمار و اطلاعات وزارت صنایع استخراج شده است، و برای تعیین تعداد نمونه از رابطه نسبت بر آورده نمونه‌ها استفاده شده است (دلاور، ۱۳۷۴ ص ۱۳۲). در رابطه ذکر شده، P نسبت موافقین با حمایت از صنایع کوچک تعریف شده و مقدار آن که ۰/۸۱ در نظر گرفته شده است از یکی از تحقیقات انجام شده در کشور اقباس شده است (ناظمی و همکاران: ۱۳۸۰ ص ۴۵۶).

برای انتخاب نمونه از بین صاحب نظران صنعت و دانشگاه از روش نمونه گیری قضاوتی یا هدف دار، کمک گرفته شده است (زیکماند، ۲۰۰۰ ص ۳۵۱)^۱. برای هدف خاص این تحقیق، صاحب نظران آشنا با مسائل و مشکلات واحدهای تولیدی کوچک و مبانی نظری سیاستهای حمایتی مورد توجه پژوهشگر بوده اند^۲.

شیوه‌ی جمع‌آوری اطلاعات و آزمون فرضیه‌ها

در جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از روش‌های بررسی آراء^۳ و دیدگاهها و مطالعه تطبیقی^۴ (بررسی راهبردها و سیاستهای حمایتی در چند کشور منتخب) استفاده شده است.

1. Zikmund

2. Judgmental or puproposive sampling
3. Opinionon survey
4. Comparative study

به منظور آزمون فرضیه‌ها و ارزشیابی حمایت‌های بعمل آمده از واحدهای تولیدی کوچک از روش تحلیل اکتشافی داده‌ها^۱، آزمونهای t تک نمونه‌ای و جفت شده^۲ و آزمون‌های غیر پارامتریک ویلکاکسون^۳ و دو جمله‌ای استفاده بعمل آمده است.

نتایج حاصل از پژوهش

۱. مطالعه‌ی تطبیقی

نتایج حاصل از مطالعه نشان داد که؛ در شرایطی که اکثر کشورهای پیشرفته و در حال توسعه برای سالهای متمادی توجه فوق العاده زیادی به تربیت نسل کار آفرین، ترویج فرهنگ کارآفرینی و حفاظت از حقوق مادی و معنوی نو آوران و محققان داشته‌اند، در ایران تنها در سالهای اخیر در قالب برنامه‌ی سوم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، کمک به متضایان راه اندازی واحدهای کوچک از طریق پیش‌بینی پرداخت تسهیلات و افزایش سرمایه صندوقهای حمایت از فرصت‌های شغلی برای طرح‌های زود بازده و خود اشتغالی مورد توجه قرار گرفته است.

علاوه بر آن، مطالعه نشان داد که دولت‌ها در کشورهای تحت بررسی برای ایجاد مراکز پژوهشی مشترک با دانشگاهها، ایجاد مراکز اطلاعاتی، مراکز انتقال و ارتقاء فناوری، الزام نهادهای دولتی برای تامین بخشی از نیازهای خود از صنایع کوچک، کمک به جایگزینی ماشین آلات فرسوده و غیره کمک‌های زیادی به صنایع کوچک خود ارائه کرده‌اند، در حالی که، سیاستهای حمایتی و سازو کارهای اجرائی آن در کشورما به گونه‌ای بوده است که حمایت‌ها که اغلب به صورت اعطای کمک‌های مستقیم و غیر مستقیم مالی بعمل آمده است، متوجه صنایع بزرگ کشور شده است. بعنوان مثال، بررسی اسناد برنامه سوم و برنامه هایی که تحت عنوان مشوکهای صنعتی تدوین شده (مشوکهای صنعتی: ۱۳۷۹ ص ۵)، میان این واقعیت است که؛ حتی در سالهای اخیر در بخش سیاستهای مالیاتی و عوارض گمرکی، صنایع بزرگ از امتیازات بیشتری نسبت به صنایع کوچک بر خوردار شده‌اند.

-
1. Exploratory data analysis
 - 2.. T-Test on sample and Paired t-test
 - 3 . Wilcoxon signed Rank test

۲. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها

نتایج بدست آمده از تحلیل آماری اطلاعات جمع آوری شده از طریق پرسش نامه‌های ارسال شده برای مدیران واحدهای تولیدی کوچک و صاحب نظران صنعت و دانشگاه و آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که بین حمایت‌های دولت از واحدهای تولیدی کوچک در ابعاد مالی، فنی و اطلاع رسانی، تجاری و مدیریتی با دستیابی آنها به فناوری‌های جدید، تولید محصولاتی با کیفیت برتر، افزایش قدرت ریسک پذیری، و ارتقاء توان رقابتی آنها رابطه مستقیم و بسیار قوی وجود دارد.

۳. نتایج ارزشیابی حمایت‌های گذشته

مطالعه‌ی پیشینه پژوهش در داخل و خارج و جمع بندی نتایج مطالعه تطبیقی پیش فرض‌های پژوهشگر را در مورد متغیرهای کلی که در تدوین فرضیه‌ها به عنوان زمینه‌های حمایتی و کمک‌های احتمالی دولت به واحدهای تولیدی کوچک معرفی شده بود، تایید کرد.

بررسی نتایج بدست آمده از پژوهش‌هایی که در سالهای اخیر انجام شده نشان داد که بین عملکرد واحدهای تولیدی کوچک با قابلیت‌های مدیریتی و مهارت انسانی (مک‌لینگ و پیرس ۱۹۹۵ ص ۶۱)، میزان دسترسی به منابع مالی، منابع اطلاعاتی و دانشی (چادویک، ۲۰۰۰ ص ۵۰)، و نیز میزان دسترسی آنها به فناوری‌های جدید رابطه مستقیم و همبستگی قوی وجود دارد (وارن و میوچیسون، ۲۰۰۰ ص ۸۶). یافته‌های بالا امکان شناسایی زیر متغیرهای مهم حمایت‌های چهارگانه و عوامل محیطی موثر بر فعالیت واحدهای تولیدی کوچک را فراهم ساخت. از این رو، با جمع آوری اطلاعات مناسب با هدفهای پژوهش، زمینه لازم برای مقایسه حمایت‌های دولت در گذشته و حمایت‌های مورد انتظار صنایع کوچک بر مبنای ۱۹ متغیر فرعی که در جدول زیر نشان داده شده است فراهم آمد.

نتایج حاصل از آزمون‌های ^a و ^b ویلکاکسون نشان داد که به استثنای حمایت‌هایی که تحت شماره‌های ۱، ۵ و ۸ در جدول (۱) مشخص شده‌اند، بین حمایت‌های بعمل آمده

1. mechlin & pearce

2. chadwick

3. Warren & Hutchison

از این صنایع و حمایت‌های مورد انتظار آنها تفاوت معنی‌دار وجود دارد. به عبارت دیگر، واحدهای تولیدی کوچک تحت مطالعه، در زمینه‌های مربوط به تأمین زمین، تسهیلات برای احداث کارگاه تولیدی، و نصب و راه اندازه ماشین‌آلات و تجهیزات تولیدی از حمایت‌های کافی نهادهای دولتی بر خوردار شده‌اند، یا اساساً نیاز به حمایت در زمینه‌های فوق الذکر نداشته‌اند.

جدول (۱) - نتایج حاصل از آزمونهای t و ویلکاکسون

نتیجه: کفایت یا عدم کفایت کمک دولت	مقایسه زوج‌ها t روش ویلکاکسون حمایت موجود در مقابل حمایت مطلوب
کافی	۱- تسهیلات برای تهیه زمین و ساختمان
نا کافی	۲- تسهیلات برای خرید و نوسازی ماشین‌آلات
نا کافی	۳- تخفیف یا معافیت مالیاتی
ناکافی	۴- کمک به تأمین نقدینگی تولید
کافی	۵- مشاوره مالی
نا کافی	۶- کمک به انتقال فناوری و دستارودهای علمی
نا کافی	۷- مشاوره برای انتخاب فناوری مناسب
کافی	۸- کمک به نصب و راه اندازی ماشین‌آلات
ناکافی	۹- کمک به راه اندازی واحد R&D
ناکافی	۱۰- کمک به طراحی محصول و فرایندهای تولید
نا کافی	۱۱- کمک به شناسائی بازارهای داخلی و خارجی
نا کافی	۱۲- کمک به شناسائی علایق و ترجیحات مشتریان
ناکافی	۱۳- کمک به بهبود قابلیت‌های تجاری و ارتقا فروش
ناکافی	۱۴- کمک به صدور محصولات به خارج
ناکافی	۱۵- کمک به شرکت در نمایشگاههای داخل و خارج
ناکافی	۱۶- اجرای دوره‌های آموزشی
نا کافی	۱۷- کمک به بهینه سازی خطوط تولید و کاهش هزینه‌ها
نا کافی	۱۸- کمک به تأمین مواد اولیه مرغوب
ناکافی	۱۹- کمک به استقرار نظام کنترل کیفیت علمی

جدول صفحه قبل خلاصه نتایج مقایسه حمایت‌های دریافتی با حمایت‌های مورد انتظار Spss (مطلوب) واحدهای تولیدی کوچک را با آزمون ویلکاکسون و از خروجی نرم افزار نشان می‌دهد.

۴. ارزیابی شرایط محیطی

نتایج حاصل از ارزیابی فعالیت واحدهای تولیدی کوچک، بطور کلی برنامساعد بودن شرایط از نگاه مدیران بنگاههای کوچک تولیدی و صاحب نظران مخاطب در این تحقیق دلالت دارد. جمع بندی نظر سنجی در جدول (۲) نشان داده شده است.

جدول (۲) - نتایج حاصل از ارزیابی فعالیت واحدهای تولیدی کوچک

جمع بندی نظریات صاحب نظران			جمع بندی نظریات مدیران واحدهای تولید کوچک			عوامل محیطی
بدون جواب	نامناسب	مناسب	بدون جواب	نامناسب	مناسب	
%۸/۳	%۸۲/۳	%۸/۳	-	%۹۶/۳	%۳/۷	وضعیت قوانین و مقررات و چگونگی اجرای آن
بدون جواب	نامشخص	مشخص	بدون جواب	نامشخص	مشخص	سیاستها، هدفها و راهبردهای کلان توسعه صنعتی کشور
-	%۱۰۰	-	%۱/۹	%۹۴/۴	%۳/۷	
بدون جواب	نامشخص	مشخص	بدون جواب	نامشخص	مشخص	نقش و وظایف حسابی دولت در قبال صنایع کوچک کشور
-	%۹۱/۷	%۸/۳	-	%۹۴/۴	%۵/۶	
بدون جواب	نامشخص	مشخص	بدون جواب	نامشخص	مشخص	برنامه‌ها و راهبردهای حمایت از صنایع کوچک
-	%۶۶/۷	%۸/۳	-	%۹۴/۴	%۵/۶	
بدون جواب	تبیيض آمیز	بدون تبیيض	بدون جواب	تبیيض آمیز	بدون تبیيض	چگونگی ارائه کمک‌ها و خدمات حمایتگرانه
%۱۶/۷	%۶۶/۷	%۱۶/۷	%۳۵/۲	%۴۴/۴	%۲۰/۴	دولت به صنایع کوچک
بدون جواب	وجود ندارد	وجود دارد	بدون جواب	وجود ندارد	وجود دارد	شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی برای ظهور خلاقیت، نوآوری و تولید
%۸۳	%۷۵	%۱۶/۷	%۱۵/۶	%۶۷/۳	%۳۷/۸	

وضعیت امنیت اقتصادی کشور	بدون جواب	نامناسب	مناسب	بدون جواب	نامناسب	مناسب	دسترسی صنایع کوچک به نیروی انسانی ماهر در نظام سطح
	%۸/۳	%۷۵	%۱۶/۷	%۱۰/۶	%۶۸/۳	۲۵/۹	
بدون جواب	دشوار	آسان	آسان	بدون جواب	دشوار	آسان	دسترسی صنایع کوچک به نیروی انسانی ماهر در نظام سطح
-	%۵۰	%۵۰	%۵۰	%۵/۶	%۴/۸	%۴/۷۳	

ارزیابی مدیران واحدهای تولیدی کوچک و صاحب نظران صنعت و دانشگاه در مورد عوامل محیطی موثر بر فعالیت کارافرینان و واحدهای تولیدی کوچک

نتیجه‌گیری

یکی از یافته‌های مهم تحقیق حاضر شناسایی درجه اهمیت هر یک از زمینه‌های حمایتی است. اگر چه انتظارات حمایت‌جویانه واحدهای تولیدی کوچک از دولت طیف وسیعی از کمک‌های مالی و غیر مالی را شامل می‌شود. نتایج مطالعه نشان داد که درجه اهمیت نیازها یکسان نیست.

برای سنجش درجه اهمیت نیازهای صنایع کوچک به حمایت‌های دولت، از پاسخ نامه‌های دریافتی از مدیران واحدهای تولیدی مخاطب در تحقیق استفاده شده است، و میانگین‌ها از توزیع فراوانی پاسخ‌ها به سوالهای چند گزینه‌ای (میزان نیاز از بسیار کم تا بسیار زیاد به ترتیب وزن‌های ۱ تا ۵ را دریافت کرده‌اند)، محاسبه شده است.

در زمینه حمایت مالی، کمک‌های دولت به واحدهای تولیدی کوچک برای تامین نقدینگی مورد نیاز آنها و معافیت مالیاتی به ترتیب با میانگین ۴/۲۹ و ۴/۲۴ از اهمیت بیشتری برخوردار است. از نگاه مدیران صنایع تحت بررسی، مهمنترین نیاز به حوزه‌ی فنی و اطلاع رسانی مربوط به انتقال دستاوردهای علمی - تحقیقاتی و انتخاب فناوری‌های تولیدی مناسب تشخیص داده شد که میانگین‌ها به ترتیب ۴/۲۲ و ۴/۰۸ در جدول صفحه بعد نشان داده شده است.

ارائه تسهیلات برای شرکت صنایع کوچک در نمایشگاهها و شناسائی بازارهای بالقوه داخل و خارج توسط نهادهای متولی امر، مهم ترین زمینه‌های حمایت تجاری مورد انتظار این گروه از صنایع کشور برآورده شده است که میانگین موزون استخراج شده به ترتیب ۴/۱۸ و ۴/۱۴ بوده است.

نظر سنجی نشان می‌دهد که در سایر زمینه‌های حمایتی، انتظارات صنایع کوچک از دولت، کمک به ارتقاء کیفیت محصولات آنها با میانگین ۴/۲۷ و تامین مواد اولیه

مرغوب با میانگین ۴/۲ از درجه اهمیت بیشتری برخورد است.
جدول (۳) - نیازهای واحدهای تولیدی کوچک

میانگین موزون	نوع حمایت
الف- حمایت مالی	
۴/۲۹	۱- کمک برای تامین نقدینگی مورد نیاز تولید
۴/۲۴	۲- تخفیف یا معافیت مالیاتی
۴/۱۸	۳- تسهیلات برای خرید و نوسازی ماشین آلات
۳/۶۶	۴- مشاوره مالی
۳/۲	۵- کمک به تامین زمین و ساختمان
ب: حمایت فنی و اطلاع رسانی	
۴/۲۲	۱- کمک به انتقال فناوری و دستاوردهای علمی
.۴/۰۸	۲- کمک به انتخاب فناوری مناسب
۴/۰۲	۳- کمک به طراحی محصول و فرایندهای تولید
۳/۸۲	۴- کمک به راه اندازی واحد تحقیقاتی و تامین محقق
۳/۰۲	۵- کمک به نصب و راه اندازی ماشین آلات تولیدی
ج- حمایت تجاری	
۴/۱۸	۱- کمک برای شرکت در نمایشگاههای داخلی و خارجی
۴/۱۴	۲- کمک به شناسایی بازارهای داخلی و خارجی
۳/۹۸	۳- کمک برای صدور محصولات به خارج
۳/۹۴	۴- کمک به بهبود قابلیتهای تجاری و ارتقاء فروش
۳/۷	۵- کمک به شناسائی علاقه و ترجیحات مشتریان
د- حمایت های مدیریتی	
۴/۲۷	۱- کمک به ارتقاء کیفیت محصولات تولیدی
۴/۲	۲- کمک به تامین مواد اولیه مرغوب
۴/۱۲	۳- کمک به بهینه سازی خطوط تولید و کاهش هزینه (تکنیک های مدیریت تولید)
۴/۰۸	۴- کمک به اجرای دوره های آموزشی

از دیگر یافته‌های پژوهش می‌توان به این واقعیت اشاره کرد که؛ در اکثر زمینه‌های حمایتی مورد انتظار واحدهای تولیدی کوچک، بین حمایت‌های بعمل آمده و نیاز واقعی آنها شکاف عملکردی قابل توجهی وجود دارد، و سیاستهای حمایتی گذشته و سازو کارهای اجرایی آن با شرایط مطلوب فاصله قابل توجهی دارد.

پیشنهادها

۱. سیاست‌های کلان

در تدوین سیاستهای کلان توسعه صنعتی کشور و تشکیل شورای عالی تحقیقات و فناوری که از جمله اهم مسائل کشور محسوب می‌شود، می‌باید به تفاوت‌های اساسی صنایع از جهت اندازه یا حجم فعالیت توجه داشت. سیاستهای حمایتی باید به گونه‌ای تدوین شود که اولاً؛ در چار چوب سیاستهای توسعه صنعتی باشد، ثانیاً؛ در کنار توجه به تفاوت‌های صنایع کوچک، متوسط، و بزرگ اصل مهم مکمل بودن آنها نیز لحاظ گردد.

۲. سیاستهای حمایتی

پراکندگی واحدهای تولیدی کوچک، ضرورت ایجاد ساختار سازمانی مسئول برای ارائه خدمات حمایتی و کمک‌های آموزشی و مشاوره‌ای را به صورت شبکه‌ای فراگیر اجتناب ناپذیر می‌سازد. این شبکه باید بتواند خدمات متتنوع تخصصی را با استفاده از مراکز مشاوره‌ای و کمیته‌های تخصصی در سراسر کشور و در اسرع وقت با هزینه اندک به واحدهای تولیدی کوچک متقاضی عرضه کند. ساختار مورد نظر باید توانایی ایفای نقش هماهنگ کننده را برای استفاده از ظرفیت‌های علمی، آموزشی و پژوهشی دانشگاهها، مراکز تحقیقاتی صنایع و وزارت‌خانه‌ها، مراکز فنی و حرفه‌ای کشور داشته باشد.

۳. سیاستهای آموزشی

کمک به راه اندازی واحدهای تولیدی کوچک، و حفظ و ارتقاء مستمر عملکرد واحدهای فعال مستلزم برخورداری کار آفرینان و مدیران صنایع کوچک از آموزش‌های نظری و عملی در بالاترین سطح کیفی است. این ضرورت، مسئولیت نهادهای آموزشی کشور را برای اصلاح برنامه‌های آموزشی و محتوى دروس مناسب با تغییر در علم و فناوری یاد آوری می‌کند. برخی از الزامات که در شرایط حاضر اهمیت فراوان دارد عبارت است از:

- ارائه دروس کارآفرینی و مدیریت صنایع کوچک به عنوان بخشی از برنامه‌های درسی رشته‌های دانشگاهی به ویژه رشته‌های مهندسی و مدیریت
- طراحی و اجرای کارگاههای آموزشی در سطوح کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاهها، و نیز برای متقاضیان و سرمایه گذاران بالقوه با هدف تقویت مهارت‌های پایه، ارتقاء مهارت‌های خلق ایده و آشنایی با فرایند نوآوری و مهارت‌های کارآفرینی.
- اجرای دوره‌ای آموزشی نظری- عملی در زمینه تهیه طرح‌های تجاری و آشنایی جوانان جویای کار و فارغ التحصیلان دانشگاهها با تکنیک‌های ارزیابی فعالیت‌های جدید.
- طراحی و اجرای کارگاههای آموزشی برای ارتقاء مهارت‌های فارغ التحصیلان دانشگاهها و مدیران واحدهای تولیدی کوچک در زمینه مدیریت عمومی فعالیت‌های جدید و کارگاههای کوچک و تکنیک‌های مدیریت عملیات (تولید).

منابع و مأخذ

منابع فارسی

۱. ایران نژاد پاریزی، مهدی، (۱۳۷۸). "روش های تحقیق در علوم اجتماعی" تهران: نشر مدیران .
۲. بامداد صوفی، جهانیار (۱۳۷۳). "ویژگی های مدیریتی شرکت های کوچک و متوسط". مجله مطالعات مدیریت، شماره های ۱۳ و ۱۴.
۳. رحمان سرشت، حسین، (۱۳۷۹). "مدیریت استراتژیک و سیاستگذاری" جزویه درسی منتشر نشده، دانشکده حسابداری و مدیریت، دانشگاه علامه طباطبائی
۴. رحمان سرشت، حسین، (۱۳۷۹). "گامی به سوی طراحی مدلی برای نوآوری در سازمانها" جزویه درسی منتشر نشده، دانشکده حسابداری و مدیریت، دانشگاه علامه طباطبائی
۵. شریف النسبی، مرتضی. (۱۳۷۶). "نقش عظیم صنایع کوچک و اشتغال مولد جوانان در افق سال ۱۴۰۰"، نشریه صنعت و توسعه سال سوم شماره ۱۴.
۶. مشایخی، علینفی. (۱۳۷۲). "نقش مدیریت در انتقال تکنولوژی"، مجله دانش مدیریت، شماره ۲۰.
۷. مهدی عادلی، حسین و همکاران، (۱۳۷۸). "نقش کارآفرینان در ایجاد اشتغال، بررسی بازار کار و تدوین راهکارهای توسعه اشتغالهای زود بازده". دانشگاه فردوسی مشهد.
۸. ناظمی، شمس الدین و همکاران (۱۳۸۰). "شناخت مسئولیت های وزارت نیرو در حمایت از محققین و سازندگان تجهیزات برق". معاونت تحقیقات و فناوری سازمان توانیز.

منابع لاتین:

1. Barrow, C. (1993)."The Essence of Small Business", Prentice-hall International.
2. Cadwick, C. (2000). "Build a Better Business Incubator through Branding" Advertising Age, Vol. 71. issue 43.
3. Cecora, J. (2000). "Entrepreneurs, and Small and Medium Enterprises in Regional Economies", International Review of Sociology, Vol. 10. Issue. 1.
4. Hodgetts, H. and D. Kuratko. (2001). "Effective Small Business Management", 7th Edition, Harcourt College Publications.
5. Larevere, R. (1996). "IT Diffusion in SME's," Information technology for Development, Vol., issue.
6. Lind, P. (2000). "One the Applicability of a Computer Model for Business

Performance Analysis in SME's: A case study from Chile", Information Technology for development, Vol.9, issue1.

7. Mechling, Gandy J. Pearce (1995). "Exploiting AMT in Small Manufacturing Firms for Global Competitiveness", International Journal of Operation and Production Management, Vol. 15, issue2.
8. Parker, R. (2000). "An Evaluation of Policy Support for SME's in Australia," Australian Journal of Political science, Vol. 35, issue 2.
9. Warren, L. and W. Hutchinson (2000)."Success Factors for High-tech SME's: A case study from Australia", Journal of Small Business Management, Vol. 38, issue 3.
10. Zikmund, w. (2000). "Business Research Method", 6th edition, Oklahoma State Univ. the Dryden Press, USA.